

In deze rubriek elk weekeinde een necrologie van iemand die recent is overleden.

Ze weigerde water bij de wijn te doen

De feministische theorieën van filosofe **Maja Pellikaan (1937-2018)** vonden vooral in het buitenland weerklank.

Links: Maja Pellikaan na de presentatie van haar boek *Het recept van Calypso* op het Murmellius Gymnasium, september 2004. **Rechts:** Thuis in de tuin in Aerdenhout, augustus 1976.

Mijn ouders waren vergroeid met dat huis”, zegt Aart Pellikaan. „Het was hun ‘hemel op aarde’.”

Het huis in Bergen waar Maja en Henk Pellikaan hun beste jaren beleefden was ontworpen door Jan Rietveld, de zoon van Gerrit. „Een vriendelijke maar mensenschuwe man”, aldus Aart, die er als zestienjarige vaak bij zat. „Hij dronk flink, maar ontwerpen kon hij.”

Maja en Henk deinsden niet terug voor excentriekelingen; zelf waren ze ook weinig conventioneel. Ze ontmoetten elkaar eind jaren vijftig in Amsterdam, bij studentenvereniging USA. Henk was een prototypische ‘eeuwige student’ politieke wetenschappen, die zich met een riant toelage van zijn ouders vooral met kunst en literatuur bezighield. Hij leed aan narcolepsie (slaapaanvallen) en miste zijn rechterhand door een ongeluk met een zaag in de aanneerij van zijn vader; reden voor de familie om hun zoon ongebreideld zijn intellectuele interesses te laten volgen.

Maja Engel was een beursstudent uit Dordrecht, die moest sparen om af en toe een rondje te kunnen geven of een kunstwerk te kopen bij een galerie. Ze studeerde liefst drie vakken: klassieke talen, klassieke filosofie en archeologie. Ondanks een briljante schoolcarrière waren haar ouders erop tegen dat Maja ging studeren - de plaats van de vrouw was thuis, vond met name Maja's uit Duitsland afkomstige moeder. Maja dankte haar beurs aan een brief van de rector van het Johan de Witt Gymnasium aan de minister van Onderwijs. Zo kon ze zich losmaken van haar benarde komaf. In Henk Pellikaan vond ze een geestverwant, al wist ze dat hij niet zou gelden als een ‘goede partij’. Toen ze ongehuwd gingen samenwonen en Maja in verwachting raakte, was dat voor haar moeder reden om het contact enkele jaren te verbreken.

Na haar afstuderen hoopte ze op een pro-

motieplek, maar dat lukte niet. Als moeder van twee zontjes - na Hubert in 1964 volgde vier jaar later Aart - dreigde ze alsnog huismoeder te worden, ware het niet dat Henk haar stimuleerde om toch een proefschrift te schrijven. Hij had uiteindelijk een apothekersopleiding voltooid en zou goed gaan verdienen in de apothekerij. Er kwam vijf dagen per week hulp in de huishouding; koken deed Maja nog wel (standaardrecepten ‘die met genoeg ketchup erover best smaakten’, aldus Aart), maar de meeste tijd bracht ze door op haar werkkamer. Voor haar zoons was ze ‘lief, zorgzaam’, zegt Aart. „Maar ze liet ons ook erg vrij. Dat vonden we best.”

Haar in 1974 voltooide proefschrift, begeleid door hoogleraar filosofie Cornelia de Vogel aan de Universiteit Utrecht, was een herinterpretatie van klassieke teksten van Parmenides en Hesiodus. In later jaren ontwikkelde Maja Pellikaan een uitgesproken feministisch perspectief: personages als Xantippe en Calypso werden door - mannelijke - vertalers en commentatoren systematisch tekort gedaan en gemarginaliseerd, terwijl ze in de oorspronkelijke teksten een weliswaar kleine, maar relevante rol speelden.

Voor het universitaire establishment bleken dit soort ideeën te controversieel; een aanstelling bleef uit. In plaats daarvan vond Maja een baan als lerares aan het Murmellius Gymnasium in Alkmaar, waar haar tegen draadsheid haar bij de leerlingen juist geliefd maakte.

Toch had ze meer erkenning verdiend, vertelt haar bevriende collega-filosoof Agnes Verbiest, die Maja ontmoette bij de Vereniging voor Filosofie Onderwijs. „Maja was haar tijd ver vooruit. Ze had een enorme présence en ze was vurig, ze weigerde om water bij de wijn te doen. Dat heeft haar belemmerd. Haar sollicitaties verliepen vreemd en nooit gunstig. In onze gesprekken konden we ons daar flink kwaad over

maken. Toen er een experiment van start ging om van filosofie een VWO-eindexamen vak te maken stond Maja de begeleidingscommissie tegen een zeer geringe vergoeding bij met het ontwerpen van de examenopgaven, maar toen het CITO ermee verder ging werd ze weer afgedankt.”

In het buitenland vonden haar ideeën meer gehoor; ze publiceerde in internationale vakbladen en gaf lezingen op buitenlandse congressen, vaak vergezeld door de radicaal-feministische sociaal wetenschapper Hannelore Schröder. In 1992 kwam hun vriendschap tot een abrupt einde door een principiële meningsverschil: Schröder was fel tegenstander van pornografie en het Nederlandse prostitutiebeleid, en vond Maja hierin te mild. Toch herinnert Schröder zich haar als een „zeer intelligente, betrokken” vrouw.

In Nederland kwam in 2014 alsnog een

blijk van erkenning, toen *Filosofie Magazine* Maja Pellikaan tot toonaangevend filosoof van haar generatie benoemde. Op haar 76ste keek ze weinig verbitterd terug, en noemde haar pleiten voor meer vrouwen in congresbesturen succesvol.

Tot op hoge leeftijd zetten Maja en Henk hun leven ogenschijnlijk ongewijzigd voort. Henk kreeg Parkinson, Maja dementeerde - al wist ze dat lange tijd verborgen te houden. Nadat Henk in 2016 aan een acute hartstilstand was overleden bleef Maja in het ‘droomhuis’ wonen tot het werkelijk niet langer ging. Eenmaal in een zorgvilla overleed ze binnen anderhalf jaar. „Ze wilde niet meer”, zegt Aart. „Ze wilde mijn vader achterna, de liefde van haar leven.”

Sandra Heerma van Voss

Suggesties voor deze rubriek zijn welkom op necrologie@nrc.nl.